

LÊN TÂY BẮC DỰ LỄ HỘI TRÙM CHẴN

Mùa hè này, nếu có dịp đến huyện Bát Xát (Lào Cai), bạn sẽ có cơ hội dự một lễ hội đặc sắc của người Hà Nhì đen (một dân tộc thiểu số khoảng 3.000 người, thường sống ở núi cao có sương mù, gió lạnh quanh năm). Đó là lễ hội cúng thần gió, thần đất, gọi là K'Hô Igià Igià.

Địa điểm thứ nhất của lễ hội được cúng ở nhà với đồ cúng là 5 cái bánh dày, 1 bát thịt trâu luộc, 1 bát nước gừng pha nước và 4 cái bát con úp xuống đất trước bàn thờ. Các món đồ cúng phải do người vợ chế biến, nếu vợ đi vắng phải do con gái cả làm, dù con gái cả đã lấy chồng cũng phải về giúp đỡ. Gia chủ cúng đầu tiên, lần lượt các con đều phải vào lễ, đầu tiên là con trai út, cuối cùng mới là con trai cả.

Kết thúc lễ tạ, chủ nhà lấy bát nước gừng chia cho mỗi người trong nhà một ngụm, một ít thịt trâu ăn tại chỗ để cùng hưởng lộc. Bánh dày và gừng rượu được dành cho ông Táo, đặt nơi bếp.

Địa điểm thứ 2 tổ chức lễ hội là ở rừng cấm, nằm tại trung tâm bản mà ngày thường, không ai được vào. Khu rừng này có nhiều cây gỗ quý lâu năm được mọi người cùng gìn giữ. Dân bản làm một ngôi nhà nhỏ bằng gỗ quý, mái lợp gianh, rộng hơn chục m² để người già và con trẻ ngồi dự. Lễ hội được tổ chức trong 3 ngày.

Chọn ngày *thìn* để khai hội và cúng vào ban đêm cho các thần gió, thần đất được nghỉ ngơi yên tĩnh. Thầy cúng không nhất thiết là người chuyên nghiệp, chỉ cần là người 50 tuổi trở lên và không gặp điều rủi nào trong năm. Sau khi cúng, mọi người đều được mời ăn các lễ vật cúng và phải ăn cho hết, không được mang về.

Hôm sau là ngày hội, trai gái trong bản rủ nhau vào rừng, mỗi người lấy sáu cành củi nhỏ về nộp cho lễ hội.

Ngày thứ ba, dân bản tập trung để già làng cao tuổi nhất cắt da trâu chia cho từng gia đình. Nếu số da trâu chia đủ cho mỗi gia đình hai chiếc thì năm đó làm ăn không thuận, còn số da trâu đã chia hết mà còn lẻ một, tức là năm đó, dân bản được mùa.

Tại điểm trung tâm của lễ hội, già làng đánh đàn hoóttờ, bà già nhảy múa còn thanh niên nam nữ hát đối nhau. Cùng với những điệu múa, ngày hội còn có trò đu dây, đu quay và hát giao duyên, đều là dịp để trai gái trong bản gặp gỡ, tìm hiểu. Nhưng hát giao duyên có những nét đặc sắc và hấp dẫn, thường dành cho những đôi mới quen nhau, chưa dám ngồi gần. Mỗi người một ống nứa dài khoảng 20cm, một mặt bịt kín bằng da rắn hoặc màng cây tre đục, có luồn một sợi dây móc rừng dài chừng 10m. Một người nói còn một người áp ống vào tai rồi ngược lại. Nếu đã thuận ý nhau, người con trai thổi hơi ba lần vào ống và được người kia thổi lại ba lần, tức là đồng ý đi chơi với nhau. Hai người đưa nhau vào rừng và cùng khoác chung chiếc chăn để hát hò, thổ lộ tâm tình.

Ba ngày lễ hội, các thanh niên nam nữ được vui chơi, tâm tình thỏa nguyện. Nhiều đôi nên vợ nên chồng nhưng cũng có cặp chỉ dừng lại ở mức quý mến nhau. Những đôi thật sự hiểu nhau sẽ cùng trùm chăn kín mặt, không cho ai nhìn thấy, rồi chàng trai vác người bạn tâm giao về nhà mình làm vợ.

Tuy nhiên, những đứa con đầu lòng của người Hà Nhì đen thường ít được bố mẹ chăm sóc thương yêu vì họ cho rằng, chưa hẳn đứa trẻ đó là con họ, mà chỉ có đứa thứ hai trở đi mới đích thực là con họ.